

SOTSIAALMINISTEERIUM

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Märge tehtud 08.08.2024

Kehtiv kuni 18.07.2029

Alus: AvTS § 35 lg 2 p 2

Teabevaldaja: Sotsiaalministeerium

Ines Metsalu-Nurminen
Riigikontroll
riigikontroll@riigikontroll.ee
Kiriku 2/4
15013, Tallinn Harju maakond

Teie 18.07.2024 nr 2-1/80128/12/
Meie 21.08.2024 nr 1.3-4/1825-2

Vastus märgukirja auditile „Riigi 2023. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus“ tulemuste kohta

Lugupeetud pr Metsalu-Nurminen

Täname Riigikontrolli „Riigi 2023. a raamatupidamise aastaaruande õigsuse ja tehingute seaduslikkuse „ audititulemuste tähelepanekute ja soovitude eest. Esitatud tähelepanekutest ja soovitudest on abi sisekontrolli süsteemi tõhustamisel. Esitame vastused audititulemuste kohta Riigikontrolli märgukirjas toodud soovitudele.

- Soovitus:** tagada, et Sotsiaalkindlustusametis (SKA) oleksid piisavad ressursid, mis võimaldavad enne inventuuri analüüsida pensionide, sotsiaaltoetuste ja hüvitistega seotud nõuete ja kohustiste eelnevatel aastatel kogunenud saldosisid ning teha inventuure korrektselt ja õigel ajal.

Vastus: analüüsime vastavalt soovitatule koostöös SKAga alternatiive, kuidas on mõistlik edasi minna pensionide, sotsiaaltoetuste ja hüvitistega seotud nõuete ja kohustiste eelnevatel aastatel kogunenud saldode inventuuriga (mille tegemist raskendab vananenud infosüsteem) ja kuidas tagada Sotsiaalkindlustusameti võimekus teha jooksva aasta inventuur korrektselt ja õigeaegselt. Vaatame üle ja lepime kokku tegevusplaani.
- SKA on alusetult arvestanud ja deklareerinud kogumispensioni täiendavaid sissemakseid.**

Soovitus: selgitada koostöös SKA peadirektoriga tekkinud vigade põhjused ning vastavalt vigade põhjustele täiendada sisekontrollisüsteemi ja/või parandada infosüsteemi puudused nii, et automaatkontrollid toimiksid.

Vastus: 2024. aasta neljandas kvartalis võetakse kasutusele uus infosüsteem, mis võimaldab teha isikupõhiseid korrigeerimiskandeid. Samuti on uues arenduses kasutusele võetud täiendavad automaatkontrollid, mis peaksid tulevikus minimeerima vigade tekkimise tõenäosuse.
- Sotsiaalministeeriumi antud sihtotstarbeliste toetuste kontrolliks vajalik aruandlus vajab täiustamist.**

Soovitus:

 - koostöös Tervisekassaga töötada välja toetuste kasutamise sisuline aruandlus, mis võimaldab kontrollida muu hulgas antud toetuste kasutamise sihipärasust;

- riigieelarve raha säästlikuks ja läbipaistvaks kasutamiseks fikseerida lepingus toetusraha kasutamise peamised tingimused, sh toetuse kasutamise kohta esitatava aruandluse sisu;
- tagada toetusraha ülejäägi õigel ajal tagastamine.

Vastus: koostöös Tervisekassaga töötatakse välja aruandlus, mis võimaldab kontrollida toetuste kasutamise sihipärasust. Samuti tugevdame kontrolli, et Tervisekassa tagastaks toetusrahade ülejäägid õigeaegselt.

4. **SKA ja Sotsiaalministeerium on sõlminud lepingud tagantjärele**

Soovitus: juhtida valitsemisala asutuste tähelepanu lepingute õigel ajal sõlmimise olulisusele.

Vastus: nõustume Riigikontrolli tähelepanekuga ja sõlmime tulevikus lepingud õigeaegselt.

5. **Terviseameti toetuste eelarvestamisel ja kajastamisel on tehtud vigu**

Soovitus: koostöös Terviseameti peadirektoriga parandada eelarve planeerimise ja tehingute kajastamise täpsust.

Vastus: Terviseamet võtab arvesse Riigikontrolli märkusi ning parandab eelarve planeerimise ja tehingute kajastamise täpsust.

6. **Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK) ei veendunud põhivaratehingute kajastamisel nende sisus**

Soovitus: koostöös TEHIKu direktoriga:

- kajastada oluliselt erineva kasuliku elueaga varad bilansis eraldi varaobjektidena;
- kajastada uurimistegevuse tunnustele vastavad analüüsid majandamiskuluna.

Vastus:

- TEHIK rõhutab, et veendub põhivaratehingute kajastamisel alati nende sisust. Tulenevalt IKT süsteemide keerukusest, kaasaegse agiilse arendusmetoodika kasutamisest, võib tulla ette olukordi, kus esialgseid hinnanguid on vaja muuta. Nii uus kui vana sotsiaaltoetuste ja -teenuste andmeregister täidab sama eesmärgi, on väga põimunud süsteemid ning tegemist on andmekogu mõistes ühe andmekoguga. Arendustega alustades olid arendused planeeritud vana süsteemi täiendamisenä, auditi käigus hinnati algset otsust uuesti ja jõuti järeldusele, et tehniliselt on võimalik süsteeme käsitleda eraldi varadena.
- TEHIKu poolt tellitavaid analüüsi oleme käsitlenud tarkvara arendamise osana, täpsemalt tarkvara projekteerimise faasina, mille käigus kirjeldatakse nõuded (süsteemi- ja tarkvaraanalüüs), projekteeritakse tarkvara arhitektuur, luuakse andmestruktuurid, kirjeldatakse spetsifikatsioonid, mis on sisendiks arendajale tarkvara programmeerimiseks, ilma selleta ei ole võimalik tarkvara programmeerida. Nõustume, et analüüsid võivad sisaldada ka alternatiivide analüüsi. Tuvastame edaspidi analüüsist uurimistegevuse tunnustele vastavad osad ning kajastame need majandamiskuludena.

7. **Tehingute seaduslikkus riigi sihtasutustes**

Riigikontroll leiab, et Sotsiaalministeeriumil on võimalus riigi sihtasutuste nõukogudes olevate esindajate kaudu juhtida tähelepanu riigihangete korraldamisega seotud probleemidele ja nõuda riigihangete seaduse täitmist.

Vastus: Oleme hangete korralduse puudujääkidele juhtinud tähelepanu nii SA Tartu Ülikooli Kliinikumi (Kliinikum) kui SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla (Regionaalhaigla) nõukogus. Kliinikumi juhatus on võtnud seda teemat tõsiselt ja astunud samme olukorra parandamiseks, kuid nende lõplik juurutamine võtab aega. Hangete korralduse parendamise jälgimise ülesanne on ka sisekontrolli tööplaanis.

Lisame mõlema haigla vastused hangete probleemse kohta.

Kliinikumi vastus:

Kliinikum suhtub auditis tuvastatud rikkumistesse täie tõsidusega ning tegeleb jätkuvalt tegevustega olukorra parandamiseks. Sõltumata suurtest absoluutsummadest näitavad audititulemused olukorra paranemist ajas – seda nii absoluutsummadest kui ka proportsioonis meie majandustegevuse mahtudes. Aastal 2023 viis Kliinikum läbi 253 hankemenetlust, mida on 28% rohkem kui aasta varem ning 61% rohkem kui aastal 2021. 2023. aasta majandustegevuses tuvastatud kohase hankemenetluseta tehingute maht vähenes võrreldes 2022. aasta kohta tehtud auditiga 22% samas kui majanduskulude ja investeeringute koondsumma kasvas 9,4%.

Kliinikum on parandanud majasisest aruandlust ning tugevdanud kontrollifunktsioone, millede kaasmõjul on suurenenud ka majandustehingute läbipaistvus. Muuhulgas ongi üheks parema läbipaistvuse tulemuseks 2022. aasta kohta teostatud auditis oluliselt kasvanud märkuste maht võrreldes aastaga 2021. Auditis sisendina on „valimipõhine testimine“ sisuliselt asendunud täiemahulise raporteerimisega.

Lisaks eraldiseisvale finantskontrolleri ametikohale on Kliinikum tugevdamas hangete tugifunktsioone. Kahjuks tabas meid 2023. a. aastal tagasilöökk, kui varasuvel oma tegevust Tartus laiendav Riigi Tugiteenuste Keskus võttis kliinikumi kuuest hankespetsialistist kolm oma koosseisu tööle. Aasta lõpuga suutsime siiski meeskonda pisut suurendada (seitsme tugispetsialistini) ning hetkel oleme töötamas plaaniga suurendada meeskond sügiseks üheksa tugispetsialistini. Laienenud on ka õigusteenistus, jõudes sügiseks viie töötajani varasema kahe asemel. Kahjuks kogemustega töötajaid on raske leida ning tugifunktsiooni tugevdamine võtab aega. Üheks piirkondliku haiglana tegutseva tervishoiuteenuste osutaja probleemiks riigihangete kontekstis on tegevuseks vajalike seadmete ja muude vahendite lai ning paljude erinõuetega nomenklatuur, mida kasutatakse üle suure organisatsiooni. Suuresti detsentraliseeritud ravitöö (29 eraldi juhitud kliinikut ja meditsiinilist teenust) tasakaaluks oleme varem tegutseva tsentraliseeritud apteegi kõrvale loomas ühtset logistikakeskust, mis aitab meil Kliinikumiüleselt ühtlustada kasutatavate tarvikute nomenklatuuri ja korraldada Kliinikumi üleselt ühiseid tarvikute hankeid. Kõik täiendavad tugifunktsioonid nõuavad kahjuks täiendavaid rahalisi vahendeid, millede leidmist raskendab pingeline olukord raviteenuste rahastamisel.

Kaks eraldiseisvat teemat on tervishoiuteenuse osutajate vahelised tehingud ning tehingud Kliinikumi konsolideerimisgrupi moodustavate asutuste vahel.

- Sisseostetud tervishoiuteenustest moodustavad valdava osa Kliinikumi patsientide ravieelne kodulähedane radioloogiline diagnostika ning laborianalüüsid. Tegutsedes ühena Eesti kahest kõrgema taseme piirkondlikust haiglast, on Kliinikumi patsiendid pärit üle Eesti. Teenuse osutaja valik on sealjuures üldjuhul jäetud patsiendile ning arveldamine teenuseosutajaga toimub Tervisekassa kinnitatud hinnakirja alusel. Nõutavad läbiviidud riigihanked kõigi tervishoiuteenuste osutajate vahel ei täidaks kuidagi Riigihangete seadusega sätestatud põhieesmärki (*hankija rahaliste vahendite läbipaistev, otstarbekas ja säästlik kasutamine, isikute võrdne kohtlemine ning konkurentsivõimeline ära kasutamine*). Oleme selles osas juba varem pöördunud ka ministeeriumi poole ning loodame, et sellise tegevuse eripära on võimalik riigihangete seaduses selle muutmisel kaasajastada (jättes Eestis tegutsevate tervishoiuteenuse osutajate vahelised Tervisekassa hinnakirja alusel toimuvad tehingud nõuete alt välja).
- Teine riigihangete nõuetest tulenev vastuolu meile pandud ootustega on tulenevas grupisisestest tehingutest. Ühest küljest on riik seadnud ootused Kliinikumile ravitöö korraldamiseks regioonis – sealhulgas läbi võrgustunud haiglate. Samas kui omavahelised majandustehingud on riigihangete seaduse kontekstis nõudmas avalikke riigihankesid.

Regionaalhaigla vastus:

Regionaalhaigla üheks eesmärgiks on hanketegevuse järjepidev parendamine ning jätkame tööd selle nimel, et Regionaalhaigla tehingutele eelneks nõuetekohase menetluse läbiviimine. Riigikontrolli poolt tuvastatud probleemsete ostude osas on

tänaseks menetlused osaliselt läbi viidud ja nõuetekohased lepingud sõlmitud ning ülejäänud ostuvajadused on lisatud haigla hankeplaani ja hanked on ettevalmistamisel.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Maarjo Mändmaa
kantsler

Liina Kotkas
Liina.Kotkas@sm.ee